

TLA SLOVENIJE S PEDOLOŠKO KARTO V MERILU 1 : 250.000

SOILS OF SLOVENIA WITH SOIL MAP 1 : 250.000

Anton Prosen

Nataša J. Vidic in sod.: Tla Slovenije s pedološko karto v merilu 1 : 250.000 = Soils of Slovenia with soil map 1 : 250.000

Evropska komisija, Skupno raziskovalno središče (JRC)

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije

EUR Scientific and Technical Research Series, 152 strani

ISSN: 1018-5593

ISBN 978-92-79-23063-9

DOI: <http://dx.doi.org/10.2788/88750>

Skupina avtorjev in urednikov z Univerze v Ljubljani in iz Skupnega raziskovalnega središča EU – Nataša J. Vidic (avtorica, urednica, prevajalka), Tomaž Prus, Helena Grčman (avtorica, urednica), Marko Zupan (avtor, urednik), Anka Lisec (avtorica, urednica), Tomaž Kralj, Borut Vrščaj, Janez Rupreht, Marjan Šporar, Marjetka Suhadolc, Rok Mihelič, Franc Lobnik (avtor, urednik), Arwyn Jones (urednik) in Luca Montanarella (urednik) – je pripravila zanimivo in bogato opremljeno dvojezično knjigo o tleh v Sloveniji s pedološko karto v merilu 1 : 250.000. Delo v slovenskem in angleškem jeziku je rezultat večletne priprave pedološke karte Slovenije v merilu 1 : 250.000, ki je pretežno potekala v Centru za pedologijo in varstvo okolja pri Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Zanimivo je, da je knjiga s pedološko karto izšla ravno v mednarodnem letu tal. Združeni narodi so namreč na svojem 68. zasedanju 20. decembra 2013 razglasili leto 2015 za mednarodno leto tal. Spoz-

nanja o pomenu tal za življenje na našem planetu se širše uveljavljajo šele v zadnjem času, čeprav so tla od nekdaj bistven del okolja. Različne oblike degradacije tal, kot so erozija, zaslanjanje, suše, pozidava in mnogi drugi procesi, zmanjšujejo ali uničujejo tla, s tem pa tudi možnosti za življenje na kopnem. Kljub izrednemu pomenu za obstoj in delovanje naše družbe so bila tla kot naravni vir v preteklosti preveč zapostavljena. Pomembno je, da spoznanja o pomenu tal spremenijo naše ravnanje ter da se usmerimo v boljše varovanje in trajnostno gospodarjenje s tem naravnim virom. K temu zagotovo prispevajo tudi publikacije, kot je monografija, ki jo predstavljam v tem prispevku.

Avtorji in uredniki v monografiji predstavljajo pomen tal in posebej pomen njihovega varovanja za človeško družbo. Podrobneje so opisane lastnosti tal v Sloveniji, monografija pa podaja tudi razlago o metodologiji priprave pedološke karte Slovenije v merilu 1 : 250.000, ki je del knjige.

V uvodnem delu avtorji izpostavljajo, da so tla edinstven naravni vir, ključen za pridelavo hrane in druge biomase, ter so nenadomestljiv del ekosistemov. Imajo še številne okoljske, socio-ekonomske in prostorske funkcije. V zadnjem času sta v Sloveniji in Evropi najbolj pereča intenzivna pozidava in širjenje urbanega prostora na račun rodovitnih tal, prisotna pa je tudi erozija in onesnaževanje tal tako zaradi kmetijske kot nekmetijske dejavnosti. Kot poudarjajo avtorji, je treba pri prostorskem načrtovanju in na splošno pri odločitvah v prostoru upoštevati, da so tla neobnovljiv naravni vir, zato je treba poznati njihove lastnosti in funkcije.

Slika 1: Poznavanje lastnosti tal je ključnega pomena za uspešno gospodarjenje z njimi. (Foto: T. Kralj)

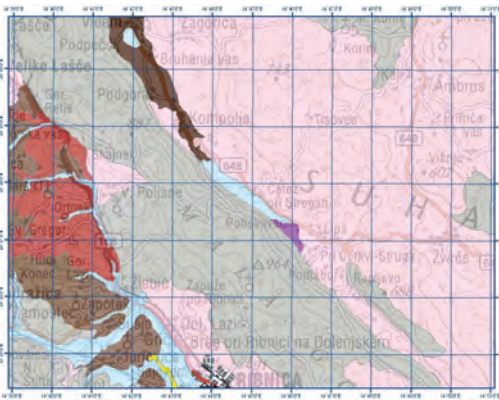
V drugem poglavju so podrobneje predstavljene pedološke raziskave v Sloveniji, vključno s kratko zgodovino nastanka pedološke karte Slovenije in predstavitev talnega informacijskega sistema. Obsežno poglavje je namenjeno značilnostim tal v Sloveniji, v njem so posebej predstavljeni tlotvorni dejavniki, slovenska klasifikacija tal in metodologija izdelave pedološke karte v merilu 1 : 250.000. V njem najdemo tudi predstavitev vrst tal v Sloveniji ter povezavo s krajinskimi tipi in vrsto rabe zemljišč, kar je zagotovo zanimivo za vse, ki se tako ali drugače ukvarjamo s prostorom, prostorskim razvojem ter upravljanjem in vrednotenjem zemljišč.

V četrtem poglavju avtorji na primerih predstavljajo uporabno vrednost pedoloških podatkov. Z razvojem informacijske tehnologije se namreč stopnjujejo zahteve uporabnikov po kakovostnih in enostavno dostopnih prostorskih podatkih. Geografski podatki, kamor lahko štejemo tudi podatke talnega infor-

macijskega sistema, so koristni pri vrednotenju tal in zemljišč, upravljanju prostora, prostorskem načrtovanju, varovanju okolja in še mnogo podobnih področjih. Strokovna pedološka terminologija (imena talnih tipov in pedokartografskih enot) je razumljiva le ozkemu krogu ljudi, ki se ukvarjajo s tlemi, zaradi česar se informacije, zajete na pedološki karti, premalo uporabljajo. S pretvorbo v enostavne ali specialne tematske karte se poveča uporabnost pedološke karte v širši strokovni, državno-administrativni in poljudni javnosti.

Sledijo poglavja, ki so namenjena predstavitvi tal kot naravne dediščine, zakonodaje in konvencije, ki urejajo varovanje tal, posebej pa sta izpostavljeni Alpska konvencija s protokolom o varstvu tal in Konvencija ZN o boju proti širjenju puščav in degradaciji tal.

Knjiga vsebuje tudi pedološko karto v merilu 1 : 250.000, ki je plod večdesetletnih raziskav tal v Sloveniji. Slovenija ima namreč relativno bogato zbirko pedoloških podatkov, ki so bili pripravljene za prikazovanje v merilu 1 : 25.000. Ta pedološka karta je nastajala v Centru za pedologijo in varstvo okolja (CPVO) Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani ter je sinteza intenzivnega terenskega kartiranja v obdobju 1960–1990 in digitalizacije analognih podatkov v obdobju 1992–1999. Najobsežnejša zbirka podatkov o tleh v Sloveniji je danes Talni informacijski sistem (TIS), ki vključuje tudi številne rezultate laboratorijskih analiz o fizikalno-kemijskih lastnostih tal in se stalno posodablja, torej lahko zagotavlja podporo prostorskemu načrtovanju in je podlaga za številna modeliranja, kot je na primer napovedovanje sposobnosti tal za zadrževanje vode in predvidevanje suš v kmetijstvu, ocenjevanje hitrosti gibanja vode skozi talni profil, ranljivosti tal za izpiranje pesticidov v podzemne vode ipd.

Slika 2: Pedološka karta je tiskana na prosojni papir, podlaga je uradna topografska karta Geodetske uprave RS.

Pedološka karta v merilu 1 : 250.000 (PK250) je bila generalizirana iz osnovne pedološke karte v merilu 1 : 25.000 (PK25). Z generalizacijo pedokartografskih enot PK25 na podlagi prevladujočega talnega tipa so avtorji oblikovali 63 novih pedokartografskih enot PK250. V legendi so podane številčne in barvne oznake ter ime kartografske enote, v komentarju je opis novih pedokartografskih enot. Ta vsebuje navedbo zaporedja talnih horizontov, prevladujoče teksturne razrede, razpon vrednosti reakcije tal (pH), matično podlago in tipično rabo tal. Ocenjen je razpon talnega števila, ki pomeni pridelovalni potencial tal. Zaradi specifičnosti urbanega prostora urbana tla niso bila vključena v pedološko kartiranje in so označena posebej. Pedološka karta ponuja pregled prevladujočih talnih tipov in združb ter njihovih

lastnosti v Sloveniji, prinaša tudi inventarizacijo tal kot slovenskega naravnega vira. Ker so v Sloveniji tlotvorni dejavniki, torej matična osnova, relief, podnebje, vodne razmere, rastlinske združbe, dejavnost organizmov in aktivnosti človeka, spremenljivi in se pojavljajo v različnih kombinacijah, je tudi talna odeja zelo pestra.

Knjiga prinaša generalizirano karto slovenskih tal v merilu 1 : 250.000 in s tem pregledno informacijo o lastnostih tal za celotno slovensko ozemlje. Opisana so načela nacionalne klasifikacije tal, podan je zgodovinski pregled pedoloških raziskav v Sloveniji in možnosti za uporabo zbranih digitalnih pedoloških podatkov za trajnostno upravljanje naravnih virov in prostora. Naj predstavitev knjige sklenem z besedami dr. Janeza Potočnika, evropskega komisarja za okolje v obdobju 2010–2014 in evropskega komisarja za znanost in raziskave v obdobju 2004–2010: »Prepričan sem, da bo knjiga Tla Slovenije s pedološko karto v merilu 1 : 250.000 pomembno prispevala k dvigovanju ozavešanja o raznolikosti tal v državi in o pomenu njihove zaščite za zagotavljanje varovanja narave in prehranske varnosti danes in za bodoče generacije.«